

با نام و یاد خدا

این نوشته بعد از سخنرانی در مراسم بزرگداشت هشتمین سالگرد درگذشت مرحوم آیت الله موسوی اردبیلی در هفته مفید^۱ برای دانش آموزان پایه هشتم و نهم مدرسه متوسطه اول مفید نیایش در ۶ آذر ۱۴۰۳ تهیه شده است.

ابتدائاً یاد و خاطر مرحوم موسوی اردبیلی و شیخ مفید را در این ایام، گرامی می‌دارم. به یاد می‌آورم که مرحوم اردبیلی آنچنان به شیخ مفید علاقمند بود که به تاکید می‌فرمود هر تعداد که مدرسه و دانشگاه و مرکز علمی و آموزشی بسازم نام مفید را بر آنها خواهم نهاد.

بر سرتربت ما چون گذری همت خواه که زیارتگه رندان جهان خواهد شد در بیت فوق خواجه حافظ شیرازی دعوت می‌کند که بر سر مزار و یاد بود بزرگانی مثل او می‌توان چشم امید به همت داشت یا از آنان همت طلبید یا همت آموخت.

معنای ساده همت را شاید بتوان اراده یا تلاش و کوشش عالی دانست که در مطالعه زندگی شخصیت‌های برجسته، این بلندای همت حتی بعد مرگشان شکار است. محور اصلی این نوشته مرحوم آیت الله موسوی اردبیلی است که پدر معنوی دانش آموزان و فارغ التحصیلان مدارس و دانشگاه مفید است.

---

^۱ «هفته مفید» هفته ای است در بازه ی زمانی ۳ آذر(سالگرد درگذشت مرحوم آیت الله موسوی اردبیلی، موسس مدارس و دانشگاه مفید) تا ۹ آذر (روز شیخ مفید از علمای برجسته شیعه در قرن ۴ ام - در فقه و کلام) که به ابتکار مدیر و همکاران مدرسه متوسطه اول نیایش نام گذاری شده است. هر ساله در این ایام مدرسه با برگزاری برنامه هایی ذکر خیری از موسس، صاحب نام این مجموعه و همچنین شهدا و دیگر افتخارات مجموعه مفید انجام می دهد. بنابر این، ضمن یادآوری اصالت و ریشه‌ی مدرسه‌ی مفید به دانش آموزان، قدمی برای معنا بخشی به حیات تحصیلی و ارتقاء انگیزه تربیتی آنان برداشته می شود.

در زندگی ۹۱ ساله مرحوم اردبیلی از سال ۱۳۰۴ تا ۱۳۹۵ نکاتی را می‌توان برای تربیت به دست داد که این متن به برخی از آنها اشاره دارد.

۱- **همت والای تحصیلی:** کیفیت حضور ایشان در دوره های تحصیلی شهرهای اردبیل، قم و نجف و اساتیدی که دیده (از جمله آیات عظام بروجردی، خویی و علامه طباطبایی) و همچنین تدریسهایی که داشته موجب شکل گیری پایه و بنیه علمی قوی در ایشان شده است که نهایتاً به عنوان مرجع تقلید، یکی از بالاترین مقامهای علمی دینی را کسب نمود. یعنی همت بلند ایشان در دوره‌ی تحصیل، خوب درس خواندنی بود که در آینده سبب جلب اعتماد اجتماعی برای ایشان شد و این سرمایه، موجبات توفیق و اثر گذاری وسیعی برای ایشان فراهم آورد و سطح و ارتفاع آن را گسترش داد.

۲- **پشتکار:** در جریان ساخت و ساز مدرسه مفید، پیش از انقلاب، بارها کار با دخالت ساواک تعطیل و بیل و کلنگها ضبط می‌شد. اما از پای نمی‌نشست و هر بار به طریقی رفع توقیف نموده و کار را دوباره از سر می‌گرفت تا اینکه مدرسه‌ی یادگار در سال ۱۳۵۶ آماده بهره برداری شد. ثمره این تلاشهای خستگی ناپذیر امروز ۱۱ مدرسه مفید در تهران و ۴ مدرسه مفید در قم است و بالغ بر ۳۰۰۰ دانش آموز و ۷۰۰ همکار و ۷۰۰۰ فارغ التحصیل که اگر از پا نشسته بود در زندگی هیچیک اثری به جای نگذاشته بود.

به علاوه این پشتکار در حوزه علمی به گونه ای بود که خود اشاره می‌کرد از کثرت مطالعه ی جوانی بعدها احساس آسیب دیدگی داشته است و لذا شاگردانش را به تعادل در امر مطالعه دعوت می‌کرد!

دوستانش در جوانی می‌گفتند که برای شوخی با طول دادن معاشرت برنامه درسی اش را به هم می‌زدیم!

نهایتاً تا آخرین ساعات حیاتش کار علمی، مطالعه و مباحثه و مرور آثار می‌کرد که دچار حمله شد. حافظه ای بسیار قوی داشت که پس از مرور دو باره منابع اصلی در اواخر سن ابراز می‌کرد که هنوز مطالعات گذشته را در خاطر داشته است.

۳- از ویژگیهای دیگر ایشان می توان به **مردمداری** اشاره کرد. این ویژگی مقدماتی دارد که می توان از جمله به موارد زیر اشاره کرد:

الف) از خاطرات فرزندان ایشان متوجه می شویم که به عنوان عالم دین، سختگیرانه ترین برخوردشان در تربیت فرزندان نه در مورد تکالیف و وظایف عبادی و دینی که در **حفظ حریم، حرمت و احترام به حقوق همسایگان و دیگران** بوده است. یعنی رعایت احترام در تعامل با مردم به طور جدی مورد توجه ایشان بوده است. **کسیکه توقع احترام دارد با مردم محترمانه برخورد می کند.**

ب) همراهان و شاگردان آن مرحوم از **رعایت ادب** از طرف ایشان در خطاب کردن دیگران از کوچک تا بزرگ یاد می کنند. رفتار عمومی ایشان در عین تکلف آمیز نبودن به گونه ای بود که افراد بعد از مرخص شدن از خدمتشان از احترامی که دریافت کرده بودند احساس عزت بیشتری از قبل می کردند.

ج) **قدرت متقاعد سازی:** در جریان مزاحمتهایی که در ساخت مدرسه بوجود می آمد تعریف می کردند که یکبار نیم ساعتی با افسر ساواک سر زمین صحبت کرده و به گونه ای او را متقاعد کرده بود که وقتی منصرف شد و خواست برود، خود افسر برای تکمیل ساخت مدرسه کمک مالی می پردازد و تاکید می کند که **محرمانه بماند!**

۴- مردمداری بارز در ایشان موجب توفیق در مهارت **کارتیمی** بود که منجر به تشکیل مؤسسه خیریه‌ی مکتب امیرالمؤمنین شد. در واقع ایشان با همراهی خیرین و همراهان توانگر و توانمند جامعه موفق به خلق ارزشهایی در اجتماع شدند که شاید امکان تحقق هیچیک به تنهایی حتی برای باهوش ترین و یا ثروتمندترین افراد نبود. از جمله تاسیس مدارس مفید، مساجد، کانون توحید و نهایتاً دانشگاه مفید که نشانگر **اعتقاد ایشان به مشارکت و کار جمعی** است.

۵- داشتن **دوستان خوب** از دیگر ویژگیهایی است که در زندگی ایشان قابل ملاحظه است. هم درسه‌ها، هم مباحثه‌ای ها و همفکرانی مثل امام موسی صدر، آیت الله شبیری زنجانی، شهید مطهری، بهشتی و باهنر که در تاسیس مدارس مفید هم، طرف مشورت بوده اند.

۶- ۱ حساس **مسئولیت اجتماعی** در سراسر زندگی ایشان قابل مشاهده است. ایشان روحانی بود و به شکل سنتی مأموریت اداره‌ی مسجد و کمک به حفظ و ارتباط معنوی مردم محله را عهده دار بودند که کار ارزشمندی است. اما به این کار کرد اکتفا نکرده و همت والا و اقداماتی فراتر را در پیش می‌گیرد.

۷- مسیری که برای ارشاد و هدایت مردم با انتخاب **نگاهی ریشه ای و روزآمد** در برابر روشهای سطحی و ناکارآمد قدیمی از اولین تجربه خود در اردبیل آغاز شد و بعدها در تهران و قم ادامه یافت. در اردبیل با کمکهایی که برای نیازمندان جمع شده بود اقدام به تاسیس کارخانه کبریت سازی و تریکو بافی می‌کند. یعنی به جای ماهی دادن، کسب و کار آبرومندانه فراهم می‌آورد. یا به جای پاسخ به نیاز، نیازمندی را درمان می‌کند. این خط فکری در زندگی ایشان دنبال می‌شود تا در تهران به تاسیس کانون توحید (فضای سخنرانی و پرسش و پاسخ و ترویج دینی با سطوح آکادمیک) و مدرسه مفید (که در آن با مشورت مرحوم روزبه جذب بهترین معلمها، دانش آموزان و کارآمدترین روشهای آموزشی می‌پردازد.) و در قم به دانشگاه مفید (علاوه بر حوزه و بحث طلبگی ورود دانشگاهی در علوم انسانی برای طلاب فاضل) منجر می‌شود. همچنین تاسیس خیریه که امروز با نام بنیاد خیریه مفید مشغول به فعالیت است و آموزشهای اشتغالزایی و پشتیبانی از معلمین مناطق دور افتاده با روشهای نوین تدریس را از کار ویژه های خود قرار داده است.

۸- **اعتدال** در دینداری و **مدارا و رواداری** در برخورد با رویکردهای متفاوت از ویژگیهای ایشان بود. در تمام مدت تحصیل و کار در مدارس مفید هیچگاه با درخواستی از جانب ایشان مواجه نشدیم که به حذف نگاههای متفاوت دینی یا حذف سلیقه‌ی متنوع بپردازد مگر مواردی که از شأن کار تربیتی خارج می‌شد و یا تندروی از این سوی یا آن سوی موجب آسیب به یادگیرندگان بود. هیچگاه **اهل مرید و مراد بازی** نبود، نه در مدارس و نه در دانشگاه اقدام به جذب مطابق سلیقه و نظر فردی خود نمود و برای خود باند و دسته ای نداشت.

به این ترتیب مسئولیت دانش آموز یا همکار مدرسه‌ی مفید نسبت به دانش آموز و همکار مدرسه‌ی غیر مفید متفاوت خواهد بود، چرا که مفاهیم کلیدی مذکور مثل همت والا، پشتکار، احترام متقابل، ادب، مردم‌داری، اعتقاد به کار تیمی، دقت در انتخاب استاد و دوست، مسئولیت اجتماعی، توجه به روش حل ریشه‌ای و به روز مشکلات، اعتدال، مدارا و رواداری در شکل گرفتن این مدرسه توسط بانی آن به شکلی محسوس و ملموس نه تنها به تصویر درآمده که به تحقق رسیده است و در زندگی تک تک اعضای خانواده‌ی مفید قابل مشاهده و لمس است.

سخن را با بیتی از حافظ شروع کردیم. جا دارد با تعبیری به یادماندنی از سعدی به پایان ببریم:

سعدیا مرد نکونام نمیرد هرگز   مرده آن است که نامش به نکویی نبرند

که مرگ را به نداشتن اثر نیک تعبیر می‌کند. با این وصف امثال شیخ مفیدها و موسوی اردبیلی‌ها زنده اند تا منش و

روش مفید زنده است و چه بسا دیگرانی که به ظاهر نفس می‌کشند ولی با نداشتن اثری نیک بی‌جانند و اسیر مرگ!

داریوش (هادی) کریم زادگان

تهران - آذر ۱۴۰۳